

Uwaga: propozycja dla uczniów realizujących język polski w zakresie rozszerzonym w szkołach ponadpodstawowych/ ponadgimnazjalnych.

## KARTA PRACY

I Przeczytaj rozdział *Czas Młynka Misi*<sup>1</sup> (*Prawiek i inne czasy* Olgi Tokarczuk) i zrealizuj zadania.

1. Podaj informacje na temat dziejów Misi, właścicielki młynka (odwołaj się do całej lektury).  
Zapisz w punktach.

2. Dokonaj charakterystyki narratora rozdziału *Czas młynka Misi*. Określ typ narracji.

.....

.....

.....

.....

Czy narratora stworzonego przez Tokarczuk można nazwać *czułym*?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Zaprezentuj w punktach dzieje młynka.

4. Omów sposób ukształtowania czasu. Określ, w jaki sposób funkcjonuje czas w całej powieści.

| Sposób ukształtowania czasu we fragmencie | Sposób ukształtowania czasu w całej powieści |
|-------------------------------------------|----------------------------------------------|
| <br><br><br>                              | <br><br><br>                                 |

4. Dokonaj analizy językowej trzeciego akapitu (od słów *Młynek ma brzuch...* do słów *ziarnka kawy*). Swoje spostrzeżenia zapisz w tabeli.

| cytat | Nazwa środka językowego | funkcja |
|-------|-------------------------|---------|
| <br>  | <br>                    | <br>    |

<sup>1</sup> O. Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Warszawa 1998, s. 42-45.

|  |  |  |
|--|--|--|
|  |  |  |
|--|--|--|

Wnioski:

W jaki sposób Tokarczuk opisuje młynek?

.....

.....

.....

Jaki jest stosunek narratora do przedmiotu? Uzasadnij swój sąd.

.....

.....

.....

Jakie funkcje w świecie Prawieku pełni młyn i młynek.

|      |        |
|------|--------|
| młyn | młynek |
|      |        |

II Udowodnij, że świat w **Prawieku** został poddany mityzacji.

.....

.....

.....

III Udowodnij prawdziwość stanowiska, odwołując się do powieści *Prawiek ...*

Powieść Tokarczuk *Prawiek i inne czasy* realizuje założenia realizmu magicznego.

| Nr argumentu | Potwierdzenie stanowiska (3-4 zdania) | Przykład (3-4 zdania) |
|--------------|---------------------------------------|-----------------------|
| I            |                                       |                       |
| II           |                                       |                       |

### *Prawek i inne czasy* proponowane odpowiedzi

I Przeczytaj rozdział: *Czas Młynka Misi* i zrealizuj zadania.

1. Podaj informacje na temat dziejów Misi, właścicielki młynka (odwołaj się do całej lektury).  
Zapisz w punktach.

1. Narodziny córki Genowefy i Michała, Misi w lutym podczas I wojny, około 1915 roku.
2. *Ponowne narodziny* po powrocie ojca.
3. Dzieciństwo Misi.
4. Rezygnacja z seminarium nauczycielskiego w Taszowie.
5. 1936 Misia dostaje dom od ojca
6. Urodzenie syna, Antka, później córki, Adelki.
7. Ukrywanie Żydów podczas wojny (Szenbertów, do Wielkanocy).
8. Wojna.
9. Urodzenie trzeciego dziecka-Witka.
10. Opieka nad dziećmi, życie codzienne z Pawłem (kolejne popijawy męża z Widyną i Ukleją).
11. Urodzenie czwartek dziecka, Marka.
12. Upewnienie się o zdradach męża.
13. Śmierć syna Marka.

14. Urodzenie córek, bliźniaczek, Lili i Mai.
15. Przyjmowanie letników, m. in. córka Popielskiego i jej dzieci, oraz dzieci syna Popielskiego.
16. Opuszczenie domu przez dzieci Misi.
17. Choroba i śmierć Misi.
18. Pochówek w pobliżu rodziców.

2. Dokonaj charakterystyki narratora rozdziału *Czas młynka Misi*. Określ typ narracji.

| narrator                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | narracja                                                |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| <p>- <b>odautorski / auktorialny</b></p> <p>- narrator ma <b>wiedzę ograniczoną</b>, choć wie wiele, np. o dziejach młynka (<i>Młynek powstał w jakiejś manufakturze</i><sup>2</sup> [...])</p> <p>- <b>obserwator, ale widzi świat i z perspektywy Misi</b> (dziecięce postrzeganie przedmiotów jako ludzi- antropomorfizacja: <i>Młynek ma brzuch</i> [...]<sup>3</sup>), <b>i z perspektywy mędrca, filozofa</b>, który dostrzega sprawczą moc młynka i jego prawdziwe oblicze: <i>Rzeczy i byty są zanurzone</i> [...]<sup>4</sup>; <i>Zwierzęta przeczuwają, że żyją intensywniej niż rośliny i rzeczy</i> [...]<sup>5</sup></p> <p>- <b>gawędziarz, który nie opuszcza Prawieku (element mityzacji świata)</b></p> | <p>- <b>odautorska/ auktorialna/ trzecioosobowa</b></p> |

Czy narratora stworzonego przez Tokarczuk można nazwać *czułym*?

- tak  
np.
- postrzeganie młynka jako bytu (antropomorfizacja, terminy filozoficzne)
- wskazanie jego piękna
- oddanie miłości Misi do młynka (zdrobnienia)
- perspektywa dziecka w narracji (**narrator naiwny**)
- **narrator czuły (termin O. Tokarczuk<sup>6</sup>)**
- opowieść o dziejach młynka jak o historii osoby
- buduje opowieść o rzeczach jako o odrębnym świecie, nieco baśniowym, ale współistniejącym ze światem ludzi (podobnie jak, np. Mickiewicz w *Panu Tadeuszu*), przedmioty jako siła sprawczą świata ludzi, ale i lek na umieranie (przechowywanie pamięci o ludziach, rzeczy dają ludziom długie trwanie, np. Borges)
- owo przenikanie się światów to element cudowności świata, zaczarowanego świata <sup>7</sup>(realizm magiczny Marqueza<sup>8</sup> czyniący przedmioty niecodziennymi, niezwykłymi, *ucudownionymi*)

3. Zaprezentuj w punktach dzieje młynka.

1. Zbudowanie młynka w *jakiejś* manufakturze.

<sup>2</sup> O. Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Warszawa 1998, s. 43.

<sup>3</sup> Ibidem, s. 43.

<sup>4</sup> Ibidem, s. 44.

<sup>5</sup> Ibidem, s. 42

<sup>6</sup> O. Tokarczuk, Mowa noblowska, <https://www.nobelprize.org/uploads/2019/12/tokarczuk-lecture-polish.pdf>; dostęp: 22 III 2020, godz. 17.00.

<sup>7</sup> P. Czapliński i P. Śliwiński, *Literatura polska 1976–1998. Przewodnik po prozie i poezji*, Kraków 1998, s. 247–24.

<sup>8</sup> B. Cisowska, *Kreacjonistyczne obrazy rzeczywistości w prozie Olgi Tokarczuk (Prawiek i inne czasy)*, [w:] *Świat i słowo*, 1/2011, s. 87–88.

2. Trafienie do jakiegoś domu.
3. Wypełnianie codziennych obowiązków.
4. Przetrwanie wojny.
5. Znalezienie przez Michała *daleko na wschodzie*<sup>9</sup>.
6. Ofiarowanie młynka Misi.
7. Zmilenie ostatniej kawy Misi
8. Zabranie młynka przez Adelkę

4. Omów sposób ukształtowania czasu. Określ, w jaki sposób funkcjonuje czas w całej powieści.

| Sposób ukształtowania czasu we fragmencie                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Sposób ukształtowania czasu w całej powieści                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>-retrospekcja (dzieje młynka)</b><br><b>- długi czas zdarzeń</b> opowiedziany w kilku akapitach (skrócona perspektywa czasowa)- wskazanie, że przedmioty też, podobnie jak ludzie, mają swoją historię, która czyni je niezwykłymi<br><b>- działanie młynka i ruch raczki stanowią aluzję do czasu kołowego</b> (element mityzujący świat Prawieku) | <b>-czas jako bohater powieści</b><br><b>-wielość czasów</b> , które można sklasyfikować jako: czas ludzi (czas historyczny można z grubsza ustalić jako czas między 1915 a 1984 rokiem), czas roślin, istot fantastycznych, czas gry<br><b>-czas jest subiektywny</b> , trudny do zmierzenia, do ustalenia<br><b>-porządek historyczny</b> (1914-1984)<br><b>-czas ludzi, czas egzystencjalny</b> (życie Misi, Izydora, Michała)- czas linearny<br><b>- czas przedmiotów</b> - czas gry, młynka młynka, czas rzeczy poczwórnych<br><b>- czas natury, świata przyrody</b> - czas kołowy<br><b>- czas postaci fantastycznych</b> - czas aniołów, Złego Człowieka Topielca |

5. Dokonaj analizy językowej trzeciego akapitu (od słów *Młynek ma brzuch...* do słów *ziarnka kawy*). Swoje spostrzeżenia zapisz w tabeli.

| cytat                                                                                                                                                        | Nazwa środka językowego                                | funkcja                                                                                                                   |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Młynek ma brzuch;<br/>przykryty<br/>mosiężnym<br/>kapeluszem z<br/>rączką<br/>zakończoną<br/>kawalkiem<br/>drewna.<br/>Kapelusz ma<br/>zamykaną jamkę</i> | antropomorfizacja<br>epitet imiesłowowy<br>zdrobnienie | baśniowość, podniesienie rangi przedmiotu- przedmiot magiczny, o odrębnym bycie;<br>subiektywny opis; szczegółowość opisu |
| <i>z białej<br/>porcelany</i>                                                                                                                                | epitet przymiotnikowy                                  | porcelana- podniesienie rangi przedmiotu jako cennego (biała                                                              |

<sup>9</sup> O. Tokarczuk, op. cit., s. 43.

|                                      |                                                             |                                                                                                        |
|--------------------------------------|-------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                      |                                                             | porcelana nazywana <i>białym złotem</i> była cenna, dostępna tylko elitom; materiał piękny, delikatny) |
| <i>drewniana szufladka; mosiężny</i> | epitet przymiotnikowy<br>zdrobnienie                        | opis młynka; przedmiot zrobiony z różnych materiałów, niejednorodny, ale lśniący; subiektywizm opisu   |
| <i>szufladka zbiera</i>              | antropomorfizacja                                           | opis pracy młynka; działanie celowe; tworzenie czegoś nowego; subiektywizm opisu                       |
| <i>owoce pracy</i>                   | biblizm                                                     | element patosu, zwiększa wartość pracy i jej wytworu, młynek staje się istotny, samodzielny, ważny     |
| <i>szeleszczące ziarenka kawy</i>    | wyraz onomatopeiczny<br>zdrobnienie<br>epitet rzeczownikowy | odzwierciedlenie dźwięku kawy sypanej do młynka; subiektywny opis                                      |

Wnioski:

W jaki sposób Tokarczuk opisuje młynek?

- baśniowość
- idealizacja
- subiektywizm opisu
- szczegółowość opisu

Jaki jest stosunek narratora do przedmiotu? Uzasadnij swój sąd.

- sympatia, fascynacja światem przyrody
- czułość dla świata
- ale też wskazanie zagadkowości świata, niemożności wnikania w świat przedmiotów
- ukazanie stosunku Misi do młynka- drogocenny przedmiot, który zawładnął jej wyobraźnią, przedmiot czasów dzieciństwa; więź z Michałem- młynarzem (nie tylko imię, ale też łączy ich młyn/ młynek)

Jakie funkcje w świecie Prawieku pełni młyn i młynek.

| młyn                                                                                                                                                                                                                                            | młynek                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- świadectwo zamożności rodziny Michała</li> <li>- daje pożywienie, zapewnia bezpieczeństwo Prawiekowi</li> <li>- stałość</li> <li>- związek ze światem natury</li> <li>- znak czasu kołowego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- dar miłości ojca do córki</li> <li>- pamiątka rodzinna</li> <li>- zabawka</li> <li>- jednocześnie przedmiot, który daje kawę</li> <li>- ukazuje trwałość przedmiotów</li> <li>- symbol powtarzalności</li> <li>- umożliwia istnienie Prawieku</li> <li>-podtrzymuje trwanie świata, rodziny, pamięci</li> </ul> |

II Udowodnij, że świat w **Prawieku** został poddany mityzacji.

- przestrzeń zamknięta, z axis mundi (płożenie w centrum świata, archaniołowie strzegą granic, czynią tę przestrzeń sakralizowaną)
- czas kołowy (młyn, młynek, sad, lipy, *Czas gry*)
- postacie archetypiczne (np. Kłoska, Popielski, Izydor, Micha)
- harmonijne istnienie wszelkich elementów świata; podnoszenie rangi przedmiotów

III Udowodnij prawdziwość stanowiska, odwołując się do powieści *Prawiek* ...

Powieść Tokarczuk *Prawiek* i inne czasy realizuje założenia realizmu magicznego.

np.

- prezentacja świata w sposób prawdopodobny, będący odzwierciedleniem rzeczywistości
- jedność magii i realizmu, granica między rzeczywistością a fikcją ulega rozmyciu, realność i fantazja współistnieją ze sobą
- znaczna rola marzenia sennego w tworzeniu rzeczywistości.

## Literatura

B. Cisowska, *Kreacjonistyczne obrazy rzeczywistości w prozie Olgi Tokarczuk (Prawiek i inne czasy)*, [w:] *Świat i słowo*, 1/2011.

P. Czapliński i P. Śliwiński, *Literatura polska 1976–1998. Przewodnik po prozie i poezji*, Kraków 1998.

K. Kantner, *Jak działać za pomocą słów? Proza Olgi Tokarczuk jako dyskurs krytyczny*, Kraków 2019.

T. Pindel, *Realizm magiczny. Przewodnik (praktyczny)*, Kraków 2014.

O. Tokarczuk, Mowa noblowska, <https://www.nobelprize.org/uploads/2019/12/tokarczuk-lecture-polish.pdf>; dostęp: 22 III 2020, godz. 17.00.

O. Tokarczuk, *Prawiek i inne czasy*, Warszawa 1998.

oprac. Anna Nakielska- Kowalska